

STŘEDNÍ, JIŽNÍ A VÝCHODNÍ
EVROPA A ROK 1918:
SPOLEČENSKÉ
A MEZINÁRODNÍ SOUVISLOSTI

Editoři:

doc. Dr. phil. Markus Giger (jazyk)

Mgr. Hana Kosáková, Ph.D. (literatura)

PhDr. Marek Příhoda, Ph.D. (dějiny a kultura)

Červený Kostelec / Praha
2019

*Tato publikace vznikla v rámci programu PROGRES č. 7 Místa střetávání:
Strategické regiony mezi Evropou, Severní Afrikou a Asií.*

 Russia Altera
Dějiny · kultura · duchovnost

Předseda ediční rady:
prof. ThDr. Jan Blahoslav Lášek (Praha)

Recenzovali:

prof. PhDr. Petr Kaleta, Ph.D.

Mgr. Petr Stehlík, Ph.D.

doc. PhDr. Jan Vorel, Ph.D.

© Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2019

© Pavel Mervart, 2019

© Mucha Trust

ISBN 978-80-7465-398-8

OBSAH

Ediční a redakční poznámka	9
----------------------------------	---

I. JAZYK

FILIP KALAŠ

<i>Figurativnosť vo vybranej tvorbe Jozefa Gregora Tajovského</i>	13
---	----

MÁRIA STANKOVÁ

<i>Vznik Československa v prejavoch Tomáša Garrigua Masaryka a Milana Hodžu</i>	25
---	----

II. LITERATURA

ZVONIMIR GLAVAŠ

<i>Metonimije 1918. Politika tropa u Krležinu Hrvatskom bogu Marsu</i>	37
--	----

JANA KOLIÁŠOVÁ

<i>Labyrinty Vaclava Lastouského v labyrintu své doby</i>	53
---	----

ЗОРАН ТИХОМИРОВИЧ

<i>Герой пустоты: Концепция травмы и исторического идентитета в романе Виктора Пелевина Чапаев и Пустота</i>	69
--	----

III. DĚJINY A KULTURA

ВЛАДИМИР ИГНАТОВ – МАРИЯ РУСЕВА

<i>Войници и/или интелектуалци. 1918: българският случай</i>	85
--	----

ЧЕХОСЛОВАЦЬКЕ ПИТАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ (ЖОВТЕНЬ – ЛИСТОПАД 1918 Р.): ЗА МАТЕРІАЛАМИ КИЇВСЬКИХ ГАЗЕТ

Руслан Куцик – Денис Хохлов
Київський університет імені Бориса Грінченка

Дослідження засобів масової інформації має нині актуальне значення. Саме від способів подання інформації та її змістового наповнення залежить суспільна думка, настрої та позиція населення щодо різних подій. 1918 рік став переломним у світовій історії. У цей час завершилася Перша світова війна, розпалися світові імперії, а на їх «уламках» сформувалися нові національні держави, в тому числі й Чехословаччина. Українська преса як головний тогочасний рупор новин намагалася відстежувати ці ключові події та доносити їх до читача. З'ясування основних особливостей відображення чехословацької проблематики на шпальтах київських газет має доволі прагматичне значення, оскільки дає змогу визначити рівень інформативності тогочасних засобів інформації та встановити наскільки українське суспільство було обізнаним з історією інших слов'янських народів, які також боролися за свою незалежність і змогли її отримати.

Джерельну базу дослідження склали матеріали трьох створених у досліджуваній період газет у м. Києві: *Нова Рада*, *Новости дня* та *Слово*. Кожне із цих видань мало свою специфіку і представляло різні напрями: перше було суто українськомовним, друге – російськомовним, а третє становило «симбіоз» першого та другого. Якщо

Зобр. 1. Перша сторінка газети *Нова Рада*

Нова Рада презентувала себе як національний виразник, то інші дві газети виявляли російську позицію.

Газета *Нова Рада* стала першим національним органом, відродженим у роки Української революції. Вона почала виходити з 25 березня 1917 р. за редакцією А. Ніковського. Видавало її Товариство допомоги літературі, науці і мистецтву, що було створене ще до революційних подій такими видатними українськими діячами, як М. Грушевським, Є. Чикаленко, С. Єфремовим та ін. Зауважимо, що саме видання було засноване на кошти (300 тисяч рублів) українського мецената В. Симиренка, які він після своєї смерті заповів Товариству (Животко 1999, 257–258). З 1918 р. – *Нова Рада* стала офіційним органом ліберально-демократичної Української партії соціалістів-федералістів (есефи). За своєю спрямованістю газета мала суспільно-політичний, економічний та літературний характер. Вона виходила щодня, крім понеділків і днів після великих свят, на кшталт Різдва Христового, Пасхи тощо. Ціна окремого номера в 1918 р. становила 45 коп., а передплата на 1 місяць – 10 руб., на 2 місяці – 20 руб. і на 3 – відповідно

Зобр. 2. Перша сторінка газети *Новости дня*

30 руб. (Нова Рада [5]). *Нова Рада* містила доволі широку кількість спеціальних тематичних рубрик про внутрішньо- та зовнішньополітичні події. На 1-й та 2-й сторінках зазвичай розміщували інформацію про українські події, а на 3-й сторінці розташовували обширну рубрику за назвою *Телеграми*, де подавали найбільш актуальні події за кордоном і, зокрема, висвітлювали чехословацке питання.

8 вересня 1918 р. в Києві вийшов перший номер нового щоденного видання з назвою *Новости дня*. Як і *Нова Рада*, ця газета мала суспільно-політичний та літературний характер, проте була позапартійною і, головне, російськомовною. Євген Чикаленко у своїх спогадах доволі негативно висловлювався про подібні видання: «Всі російські газети, на чолі з *Киевской мыслью*, яка тепер стала органом *Протофиса*, гаряче взяли за пропаганду необхідності російської мови у всіх інституціях нарівні з українською мовою. А газет російських

Ціна окремого номеру 60 шагів.

— Київъ. —

Ціна одѣл. №—30 коп.

С Л О В О

ежедневная церковно-общественная,
политическая и литературная газета.

Ч. 1. || Вторник, 1 жовтня 1918 р.

Вторник, 1 октября 1918 г. || № 1.

ПРИНИМАЕТСЯ ПОДПИСКА
на ежедневную церковно-общественную, политическую и литературную газету
„С Л О В О“.

Український Народний Кооперативний Банк.

Примітка: Головна квартира: Хмельна 27, Таврійська Одеса. Діяльність почала 4 жовтня (2 жовтня).

з 1-го жовтня (Октябрь) і, отже, проводяться операції що дня, не виключаючи й суббот та дня перед святками від 10 до 3 годин дня.

„СЛОВО“ ставлять своєю ціллю розпространення ідей українства серед народу.
„СЛОВО“ будуть виконувати завдання як старий український журнал, так і новий журнал.
„СЛОВО“ будуть давати своїй газетній матеріал: телеграми, грамоти, розповідання і статті до всього національного, громадського і економічного життя.

По Києву розуклад: №12, так званий №412 до 10-ї.
Телеграфна адреса: Київ Український. Телефон: Права-1-10-10. Ліній. №4-42-10.
Телеграфна адреса: Київ Український. Телефон: Права-1-10-10. Ліній. №4-42-10.

Въ газетѣ принимаютъ участіе:
Проф. К. М. Левицький, С. П. Бондаренко, В. Я. Барановский, А. Е. Журавлевский, проф. В. З. Зинченко, проф. П. П. Руссо, проф. В. К. Лавинский, Г. М. Митрофанов, А. К. и М. Маричев, проф. Ф. И. Митрофанов, проф. М. Ф. Жуков, проф. М. И. Петров, проф. В. Е. Голуб, проф. К. М. Рибников, проф. В. И. Саганов, проф. В. В. Тетянов, проф. М. Ф. Тренев, А. Г. Ходяков, А. К. Шаповалов, проф. В. М. Зинченко и др.

Ціна газети 7 рублів в місяць, вь редакційній продажні 30 копівць.
Посилкою приймається на кошти замови.
Сейчасій Сьборъ, Міністерство Імператорській, Миргородський дома, тек. 3-44.
Міський Міністерство Милосердій. Редакторъ В. М. Лавинский.

Сегодня въ комертъ:

Открыть новый заговоръ въ красной арміи.
Ген. Краснову предоставлена вся полнота власти.
Миньвіня голландской прессы о болгарскомъ вьступленіи.
Обьясненіе болгарскаго правительственнаго блока.
Занятіе казаками Петровска, Дербента и Астрадана.

СТАТЬИ

Тимчасіві 5-20 0-ва Ілюстрацій
(в. Живописнаго Комітета)

Зобр. 3. Перша сторінка газети Слово

розплодилось в Києві маса: *К. мысль, Последние новости, Голос Киева, Русский голос, Новости дня, Наша Родина* і безліч всяких листків, тижневиків, і всі вони ведуть інтенсивну боротьбу проти української мови, а декотрі і одверто проти Української Держави» (Чикаленко 2011, 152). Ціна *Новостей дня* порівняно з *Новою Радою* була дешевшою і становила за один номер – 35 коп., а передплата на місяць – 8 руб. При цьому, редакція газети практикувала систему спеціальних знижок до 37,5% для окремих верств населення. Так, наприклад, для священиків, сільських вчителів, учнів і малих земельних власників (Новости дня [6]). Цілком очевидно, що така цінова політика робила газету доступнішою для більш широкого кола людей і ця газета

ставала серйозним конкурентом для дорожчих україномовних видань. На 2-й та 3-й сторінках газета мала безліч рубрик, присвячених важливим подіям у різних державах: Росії, Австро-Угорщини, Америки, Франції та ін.

1 жовтня 1918 р. в Києві було випущено перший примірник ще однієї нової щоденної газети *Слово*. На відміну від попередніх двох, вона мала не тільки суспільно-політичний та літературний характер, але й церковний. Видавництво газети здійснювалося у Митрополічному домі Софійського собору за ініціативи Міністерства віросповідань, яке було утворене гетьманом П. Скоропадським. Редакція газети ставила собі такі цілі: поширювати ідеї християнського життя, ознайомлювати читачів з історією української церкви, поезії та мистецтва, а також подавати загальний газетний матеріал – телеграми, хроніку, кореспонденції, статті про всі політичні, суспільні та економічні питання (*Слово* [5]). Саме остання частина є актуальною для нашого дослідження, оскільки вона містила інформацію про чехословацьке питання. Ціна газети була ще дешевшою, ніж ціна *Новостей дня*: один примірник коштував 30 коп., а передплата на місяць – 7 руб. (*Слово* [5]). Відзначимо, що в мовному аспекті *Слово* було своєрідним симбіозом: у газеті публікували статті як українською, так і російською мовою, але остання була домінантною, що вказує на про-російську орієнтацію видання.

У газеті *Нова Рада* за один місяць – з 1 по 31 жовтня 1918 р. – у 26 номерах було надруковано всього 12 повідомлень, присвячених чехословацькому питанню. При цьому, перше повідомлення, яке стосувалося чехословаків, з'явилося лише 10 жовтня (27 вересня) (*Нова рада* [9]). Основний масив інформації припадав на останню декаду місяця – від 22 жовтня (9 жовтня). У газеті *Новости дня* за той же місяць було розміщено 11 повідомлень. Як і в попередньому варіанті, більшість інформації подано у другій половині місяця: перше повідомлення надруковано 11 жовтня (28 вересня) (*Новости дня* [5]). У *Слові* кількість повідомлень про чехів та словаків була ще меншою – всього 10, а перша інформація тут з'явилася лише 18 жовтня.

Зауважимо, що спеціальних рубрик з чехословацької проблематики не було. У газеті *Нова Рада* інформація про чехів та словаків

ТЕЛЕГРАМИ.

(Об Українського Державного Телеграфного Агентства.)

Прийняття національного союзу.
(од еа. кор.)
Перша з'їзд „Прогресі“ Херсонського та Дніпровського повітів народів української національної союзу, як дійсного виразника вої орґанізованого українського громадянства і бажає йому поспішки в його праці на шляху збільшення нашої державности та культурного розвитку народу.

Голова з'їзду Кехрзовський, Секретарь Нілао.

Українські усяги збори.
ЛьВІВ, 19. Сьогодні почалися ариочного варади українських усьогочч зборів. Пробудя представили —українці—платити панів, які носили Австрійського парламенту на чолі з президентом адвотом Іструшевцем, посли до галицького союзу, представники галицько-українських політичних партій. Збори відкряв промовою голови парламентарного клубу Петрушевкы, який прочитав доклад про міжнародне становище і відношення до нього українців. Після доповіді почалися дебати, в яких прийняли участь кожже представники всіх партій. Після дебати прийнято такі резолюції:

Перше. Українська національна рада єдинстві українським національним установичним зборам цієї нації українського народу, яка живе в Австро-угорській монархії в укладення меж етнографичних границь.

Друге. Українська рада має слідуючі права і обов'язки: а) оспоконити самовизначення українського народу в межах, яких вона вважає за відповідні і рішати, до якої Держави мають передатися області українські, б) рішати і приймати всі заходи з метою представництва національностей, українців, що живуть зазначену державу перенести в життя, в) національна рада складається з представників українців, членів платити панів, всіх політів до парламенту і вищого союзу, представників всіх політичних партій по трох з кожної.

я і спрва орґанізації збори міста на випадок зустріти проти порядку законности. Цими діями обидві орґанізації відзначили свій клуб.

Прийняття наміняцького університету.

ЗОЛОТОНІВА, 21. Золотоніська „Прогресі“ й новітвона спілка університетові: Салаа в наших Боту, салаа матері України, салаа національному українському університету, хай на віка буде він непертурбованою фортецею освіти нашої нації.

Маніфест до угорського народу.
БУДАПЕШТ, 19. В найбільших диліх правдивіство має владити зміняти до угорського народу, в якому оповідена буде персоналітичн і пошля можливість Угорщини, в власній армією, окремих обов'язками українцями, дипломатичним представництвом.

Завва Піа.
БУДАПЕШТ, 18. Підчас дебати в угорському парламенті з приводу міністерської заяви граф Тіа, по повідомленню „Berliner Tageblatt“ сказав у палаті депутатів промову:

„Треба признати, що війну ми програли, не тому, що дали витримати ми не можемо, але тому, що нема в нас білизні пачі витратити війну. Ось через це я німіком аґудують з широким правдивіством, що по аґоді з німецькими союзниками звернулось до ворогів з мировою пропозицією на основі Вілсонської програми.“

Але самий факт приняття Вілсонської програми свідчить про зміну й нову орґанізацію нашої воєнної політики. Адак Вілсонів принцип бається на основі народів і рішати сенсативні окови звільняються. Адак ми хотіли ми бути й будемо, поки істуватиме союз, система, котра владує нас в теперішню небезпечу, викладала агресивну політику російського самодержавія, небезпечу, котра

ЦЬБОРИХ, 17 з Лисабона повідомляють: в залозі Ебора важливо повстання, для припинення якого було пошале вісько. Ариотворно батальйо об'єднали. Востар революціонерів пошлямо в Еспанью.

Польсько литовські відносини.
ВАРШАВА, 19. „Kurier Warszawski“ повідомляє:
Польські партії Литви, визнаючи за Литвою право на відновлення самовизначення, разом з тим рішуче намагають приградити до Польщі тім краї, де пошла ознадають білітвисті населення. Мачин на методоговічий союзу братерських народів і беручи на увагу заможність економічно-господарських інтересів, а також важке значення економічного польсько-литовського союзу, кожній партії всіма силами підтримуватимуть ідею з'єднання Польщі з Литвою на підставі прийнятих обома народами.

Разом з тим партії заявляють, що не вважають „тарби“ литовських національним представництвом і вважають, що всі аґоди, замочивши його, створюють інтересам країн й не мають важкої чести.

Міністерський кризис в Польщі.
ВАРШАВА, 19. Таж сама газета повідомляє:

Ебора на шеданні міжнародного клубу пробув Пуламовий і як доприва собою ретельський клуб промовував Йосифом Сіанському утворення нового кабінету.

Цивільний губернатор для окупованої Польщі.

ВАРШАВА, 19. Австрійська влада звернулась до польського правителства з проханням призначити цивільного губернатора для порадити в його розпорядженні адміністрації окупованої частини Польщі.

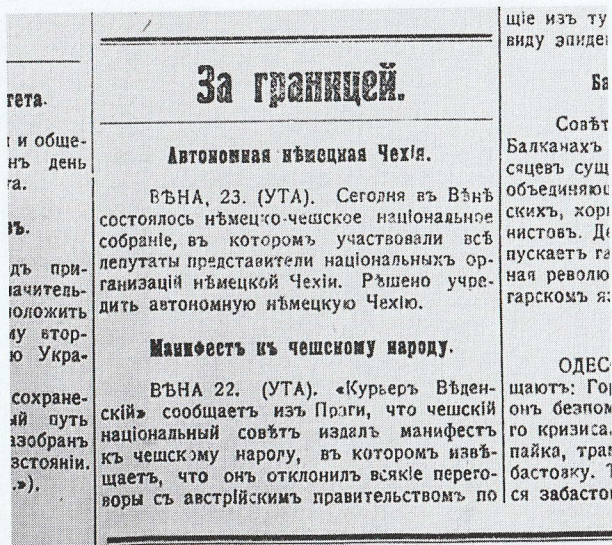
Чеський кабінет.
ВАВРЕЛ, 19. „Berger Intelligenzblatt“ повідомляє: Після переговорів з союзними правителствами утворено князьове чехо- словацьке правителство з мінеробуванням в Празі. В склад його входять Масарик—міністр президент і міністр фінансів, Бенеш—міністр закордонних справ, Степан—віськоковий міністр. Чехо- словацьке правителство постановило пресити совітні держави вивести його з території чехів на справах і віськокових аташе.

Зобр. 4. Рубрика Телеграми у газеті Нова Рада (22. 10. (9. 10.) 1918), № 193, 3

подавалася як звичайне повідомлення під загальною рубрикою Телеграми (дивись зобр. 4).

У Слові подібна інформація розміщувалася в контексті рубрики За границей (дивись зобр. 5).

Новости дня подавали відомості про чехословацьке питання, як правило, у рубриці Австро-Венгрия, як виняток – На западе (дивись зобр. 6), що свідчить про консервативність поглядів редакторів видання щодо чехословацького питання та його інтерпретацію виключно в орбіті внутрішньо-політичної ситуації Австро-Угорщини.

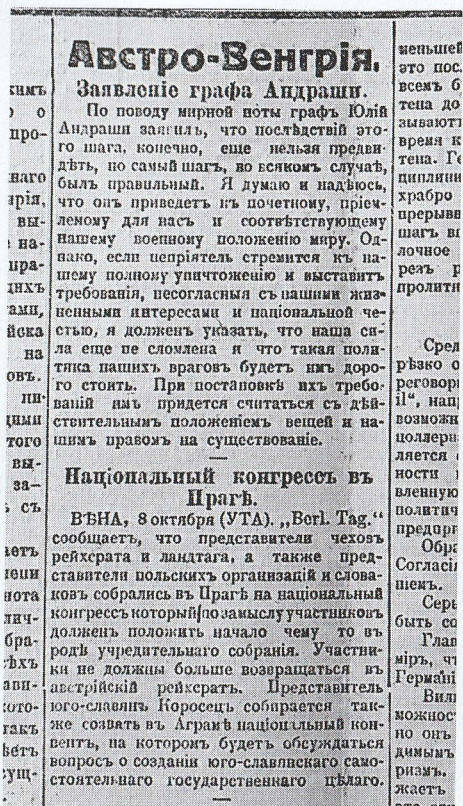

Зобр. 5. Рубрика *Закордоном* у газеті *Слово* (25. 10. 1918), № 21, 3

Особливо це помітно у номерах газети за листопад: чехословацький уряд проголосив незалежність держави ще 28 жовтня, але повідомлення продовжували подавати в контексті Австро-Угорщини (дивись зобр. 7).

Якщо порівнювати зацікавленість редакцій українських видань до інших слов'янських держав, то варто констатувати, що чехословацьке питання не було на першому місці. Куди більш актуальною була польська проблематика, що зумовлено як просторово-географічними, так і історично-закономірними чинниками, а саме: сусідством, спільністю кордону та конфліктністю ситуації, пов'язаної з боротьбою між польською та українською стороною за історичну приналежність земель Східної Галичини. Як доказ того є наявність у тогочасних газетах спеціальної рубрики *В Польше*, яка висвітлювала виключно польську проблематику (дивись зобр. 8).

Тим не менш, попри ідеологічні та національні розбіжності, преса Києва відслідковувала ключові події, що стосувалися чехів та словаків.

Зобр. 6. Рубрика *Австро-Угорщина* у газеті *Новости дня* (11. 10. 1918), № 25, 2

Газети повідомляли про створення основних чехословацьких представницьких інституцій та їхню діяльність на шляху до здобуття незалежності. 11 жовтня 1918 р. *Новости дня* констатували, що 8 жовтня у Празі відбувся національний конгрес представників чехів, словаків та поляків, який став початком формування прототипу установчих зборів (*Новости дня* [5]). А вже наступного дня в одному із повідомлень йшлося про те, що Австро-Угорський уряд готовий піти на поступки ідеї самостійності чехословацької держави (*Новости дня* [8]). Проте 17 жовтня *Новости дня* інформували, що чехи та

Зобр. 7. Рубрика *Революція в Австро-Угорщині* у газеті *Новости дня* (3. 11. 1918), № 45, 2

словаки вимагають не просто самостійності, а незалежності: «Відень, 16 жовтня. На засіданні австрійської делегації чех Карнер вимагає державної незалежності та цілісності Чехії з індивідуалізацією чехословацької нації і чехословацької держави, яка майже все ж існує» (Новости дня [7]).

Цікавим є повідомлення у газеті *Слово* від 18 жовтня, в якому відображено суспільно-політичні настрої чехів напередодні здобуття незалежності: «Під час прийому чеських представників імператором, депутат Станек сказав йому, що уряд і німці викликали у чехів такі радикальні настрої, що немає сили, яка б їх зупинила. Деякі чеські кола виставляють кандидатуру в королі Чехії сина вбитого ерцгерцога принца Гогенберга, кола, які співпрацюють з державами згоди –

Зобр. 8. Рубрики *Закордоном* та *В Польщі* у газеті *Слово* (19. 10. 1918), № 16, 3

герцога Каннауцького, а соціал-демократи бажують республіки на чолі з президентом – Едвардом Бенешем і міністром-президентом Крамаржем» (Слово [6]). Як бачимо з тексту повідомлення, в тогочасному чеському середовищі існувало два основні напрями розбудови держави: монархічний та республіканський.

Київська преса інформувала про діяльність відомих чеських представників за кордоном та їхні зусилля створити незалежний еміграційний уряд за межами Австро-Угорщини. 19 жовтня газета *Слово* і 22 жовтня (із запізненням на три дні, але більш детально) *Нова Рада* констатували, що після переговорів із союзниками у Парижі було утворено тимчасовий чехословацький уряд (Слово [3]). До його складу увійшли Т. Г. Масарик – президент і міністр фінансів, Е. Бенеш – міністр закордонних справ та М. Р. Штефаник – військовий міністр.

Крім того, у повідомленні зауважували, що чехословацький уряд звернувся до союзних держав з проханням визнати його уповноважених представників та військових аташе (Нова Рада [6]).

Наслідком таких дій, стало поступове міжнародне визнання тимчасової чехословацької влади, про що і писала київська преса. 24 жовтня *Новости дня* інформували, що «у зв'язку із визнанням самостійності чеської держави, французький уряд дозволив організувати чеське посольство в Парижі» (Новости дня [9]). А вже 25 жовтня ті ж *Новости дня*, а також *Нова Рада* констатували факт призначення у Парижі чеського посла (Нова Рада [3]). Наступного дня у *Новій раді* вже зазначалося, що, крім Франції, тимчасовий чехословацький уряд визнала Італія (Нова Рада [2]). Про цю ж подію, але тільки із запізненням на один день, повідомляла й газета *Слово* ([4]). 9 листопада в пресі відзначали, що самостійність Чехословацької держави визнає Німеччина і її уряд надає великого значення тому, щоби Національна рада якомога скоріше надіслала свого офіційного представника у Берлін (Нова Рада [1]; *Новости дня* [2]). Отже, бачимо, що тією чи іншою мірою, подекуди з певними затримками, київська преса відслідковувала процес міжнародного визнання Чехословаччини і доносила цю інформацію до читачів.

Також, українські газети відзначали рішучість чехів та словаків у вирішенні власного питання щодо здобуття незалежності та небажання йти на будь-які поступки та пропозиції, які пропонувала Австро-Угорщина: «... чеська Національна рада видала маніфест до чеського народу, в якому повідомляла, що вона відхилила будь-які переговори з австрійським парламентом щодо внутрішнього перетворення Австрії, протестує проти посягань на цілісність чеської держави, і вказує, що чеське питання стало міжнародним і буде вирішено одночасно разом з іншими світовими питаннями. Тільки повна незалежність Чехії може задовільнити чехословаків» (*Слово* [2]; *Новости дня* [4]). 26 жовтня *Новости дня* повідомляли про заяву від імені чеського клубу в австрійському парламенті, в якій стверджувалося, що чехословацька держава визнана союзниками, має власний уряд і, якщо австрійська влада бажає вести переговори, то хай звертається до правочинного чеського уряду (*Новости дня* [3]).

Не пропустила преса і проблему німецької національної меншини, яка у майбутньому стала «яблуком розбрату» та приводом для агресії з боку А. Гітлера. Йдеться про Судетську область – регіон компактного проживання німецької меншини на заході та півночі Чехії. 25 жовтня усі три видання, *Нова Рада*, *Слово* та *Новости дня* писали: «Сьогодні [23 жовтня] у Відні відбулося німецько-чеське національне зібрання, в якому брали участь всі депутати представники національних організацій німецької Чехії. Вирішено утворити автономну німецьку Чехію» (*Нова Рада* [4]; *Новости дня* [1]; *Слово* [1]). Водночас, цілком очевидно, що пересічному читачеві зрозуміти суть та важливість цього питання було практично не можливо, оскільки повідомлення не містило детальних подробиць і мало суто констатувальний, а не аналітичний характер. Окрім цього, у пресі більше не висвітлювали німецьке питання в Чехії.

Наприкінці жовтня київська преса констатувала факт незалежності Чехословаччини. 29 жовтня *Нова Рада* інформувала українських читачів, що 24 жовтня чехословацький уряд надіслав американському президентові В. Вільсонові прокламацію незалежності власної держави, а представник чеського уряду в Римі заявив, що чехословацька держава буде республікою (*Нова Рада* [11]). За два дні, 31 жовтня, в газеті повідомляли про те, що 29 жовтня Національна рада перейняла від місцевого намісника управління чеськими землями (*Нова Рада* [7]), та про початок офіційних переговорів міністра закордонних справ Австро-Угорщини Дьюла Андраші з чеським урядом у Парижі.

Надалі газети подавали інформацію, яка свідчила про остаточне закріплення самостійності та незалежності Чехословацької держави. 6 листопада *Нова Рада* повідомляла про намір Національної чеської ради оголосити призов з метою створення власної національної армії (*Нова Рада* [10]), а 7 листопада констатувала, що Чехія стала повноправним членом Антанти – союзу держав суперників Австро-Угорщини: «на військовій конференції в Парижі [4 жовтня] Клемансо заявив про вступ Чехії в число союзників. Чеський представник перший раз прийняв у неділю участь у засіданнях військової ради» (*Нова Рада* [8]).

Таким чином, в українській пресі 1918 р. чехословацьке питання не залишилося поза увагою. Київські газети здійснювали спроби доносити ключові події, пов'язані з чехами та словаками. Статистичні дані свідчать, що українськомовні видання виявляли дещо більшу зацікавленість до чехословацького питання, ніж російськомовні. Але в той же час, не варто стверджувати, що якийсь видання було більш чи менш інформативним, оскільки зміст текстових матеріалів усіх трьох газет фактично був рівноцінний і більшість повідомлень дублювалися. Зауважимо, проте, що газета *Нова Рада* відставала у часі поширення інформації. *Новости дня* у цій ситуації були оперативнішими і швидше реагували на події, що відбувалися за кордоном. Основними темами київської преси в контексті чехословацького питання були такі: суспільно-політичні настрої чехів та словаків, формування чехословацького комітету та національної ради, створення тимчасового уряду в Парижі на чолі з Е. Бенешем, відносини між австрійською владою та чехословацьким населенням, процес міжнародного визнання новоутвореної держави, заходи щодо закріплення самостійності та незалежності Чехословаччини, а також, частково, питання німецької національної меншини. Проте усі повідомлення мали констатувальний та неаналітичний характер. Загальна фактологічна інформація без будь яких деталей не могла повноцінно передати усю суть проблеми. Лаконічний виклад матеріалу також свідчить про те, що чехословацьке питання не було на першому місці серед актуальних міжнародних проблем: куди більшу зацікавленість викликала, наприклад, польська тематика, висвітлювана у вигляді окремих рубрик. Тим не менше, наявність інформації хоча б у такому «примітивному» форматі давала змогу українському читачеві в загальному орієнтуватися та відстежувати розвиток ключових подій поза межами України.

Цитовані газетні статті

Нова Рада

- [1]: Визнання Німеччиною самостійності Чехії. *Нова Рада* (9. 11. (27. 10.) 1918), № 209, 4.
- [2]: Визнання чеського уряду. *Нова Рада* (26. 10. (13. 10.) 1918), № 197, 3.
- [3]: Дипломатичний представник Чехії. *Нова Рада* (25. 10. (12. 10.) 1918), № 196, 3.
- [4]: Національне зібрання німців Чехії. *Нова Рада* (25. 10. (12. 10.) 1918), № 196, 3.
- [5]: Тимчасові умови передплати на 1918 рік. *Нова Рада* (1. 10. (18. 9.) 1918), № 176, 1.
- [6]: Чеський кабінет. *Нова Рада* (22. 10. (9. 10.) 1918), № 193, 3.
- [7]: Чеський уряд. *Нова Рада* (31. 10. (18. 10.) 1918), № 201, 3.
- [8]: Чехія – член Антанти. *Нова Рада* (7. 11. (25. 10.) 1918), № 207, 3.
- [9]: Чехословаки в Катеринодарі. *Нова Рада* (10. 10. (27. 9.) 1918), № 184, 3.
- [10]: Чеська армія. *Нова Рада* (6. 11. (24. 10.) 1918), № 206, 3.
- [11]: Чесько-словацька республіка. *Нова Рада* (29. 10. (16. 10.) 1918), № 199, 3.

Новости дня

- [1]: Автономная Чехия. *Новости дня* (25. 10. (12. 10.) 1918), № 37, 2.
- [2]: Германия. Признание Германией Чешского государства. *Новости дня* (9. 11. (27. 10.) 1918), № 50, 2.
- [3]: Заявление чехов в парламенте. *Новости дня* (26. 10. (13. 10.) 1918), № 38, 2.
- [4]: Манифест к чешскому народу. *Новости дня* (25. 10. (12. 10.) 1918), № 37, 2.
- [5]: Национальный конгресс в Праге. *Новости дня* (11. 10. (28. 9.) 1918), № 25, 2.
- [6]: Открыта подписка на новую ежедневную политическую, общественную и литературную газету «Новости дня». *Новости дня* (8. 9. (25. 8.) 1918), №1, 1.

- [7]: Требования чехов. *Новости дня* (17. 10. (4. 10.) 1918, № 30, 2.
[8]: Чехо-словацкое государство. *Новости дня* (12. 10. (29. 9.) 1918), № 26, 2.
[9]: Чешский посол. *Новости дня* (24. 10. (11. 10.) 1918), № 36, 3.
[10]: Чешский посол. *Новости дня* (25. 10. (12. 10.) 1918), № 37, 2.

Слово

- [1]: Автономная немецкая Чехия. *Слово* (25. 10. 1918), № 21, 3.
[2]: Манифест к чешскому народу. *Слово* (25. 10. 1918), № 21, 3.
[3]: Образование чехо-словацкого правительства. *Слово* (19. 10. 1918), № 16, 3.
[4]: Признание чехословацкого правительства. *Слово* (27. 10. 1918), № 23, 5.
[5]: Принимается подписка на ежедневную церковно-общественную, политическую и литературную газету «Слово». *Слово* (1. 10. 1918), № 1, 1.
[6]: Чехи и Австрия. *Слово* (18. 10. 1918), № 15, 3.

Література

- Животко 1999: Животко, А., *Історія української преси*, Київ 1999.
Чикаленко 2011: Чикаленко, Є., *Щоденник (1918–1919)*, Київ 2011.

Abstract The Czechoslovak Issue in the Ukrainian Press (October – November 1918): Based on Materials of Kyiv Newspapers

In October 1918 due to the geopolitical changes caused by the First World War the formation of a number of national states, in particular the independent Czechoslovakia, took place in Central and Eastern Europe. The above-mentioned events have been reflected in foreign media. The question of illustrating the events of the formation of the Czechoslovak state is especially interesting in the Ukrainian press which, after the collapse

of the Russian Empire, was liberalized and gained national manifestations. At that time Ukrainians also defended their own statehood so the problems of the Czechs and Slovaks were close to their nature and because of this they were reflected in Ukrainian media. The subject of the research is the Kyiv political press which fully presented information about these events. The chronological boundaries of the study cover the period of the second half of October to the first half of November 1918. The purpose of the work is to show the content of publications devoted to Czechoslovak problems and to demonstrate the following issues: Formation of Czechoslovakia; government activity and position regarding the Ukrainian national movement; activity of the Czechoslovak military in the Ukrainian lands. Along with these aims one of the key tasks is the verification of the newspaper information in comparison to the real events.